

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ր Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ը Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

20. 11. 12. ԱՊՐԻԼ

Ն Ե Մ Յ Ե Ս Տ ԱՆ.

Չ Ի Ա Ն Ս Ա.

Վերջին . 28 Մարտի :

Պրիմ . 25 Մարտի :

Լ մեկույն արագութեամբ սլակասած զօրաց
անգը կը լըջընենէկոր հաս, նոր վնաս
ւորացրուածք, ու ճամբայ կեւրան կեր-
թանկոր :

Վերջին եկած խաղաղները Լէնոպեւեկէն
կը հաստատեն, թէ վայրասպար եղաւ Մու-
կովին շատ օրօմն շարունակ զօրնըմէր
ճամբային ընդդէմ հեռ՝ որեւէ Լէհաստա-
նու մէջ մեկ ամառ քաղաքներ . վասնզի
Լէհայն սրահազան զօրքը մեծ քաջութեամբ
կրպակէ կոր ան ընդդէմ : Մօալեմին ընդ-
դէմ որեւոր կերպովն սրաքարտն է Մու-
կովեւեկէն : Մօալեմները քիչ զօրութի աւ-
նին ան ընդդէմուն գիծայց :

(Օրոգր . փոքրիկտառ .)

Լեկիզիզները մեկ նոր գործողութիւն փորձ
ըրին առ քաղաքն ջրմանակները : Բայց հե-
տայ որեւոր եղաւ, որ զոյժան . ասոնք մեկ
սղակիկ խօսմունք զօրաց ծովէն յամառ մզե-
լին՝ որոնց հեռ կար նաեւ անտեղապի մեկ
քանի հագինը մաքան՝ կ'ընդհանրէին բան
փախչողները . առ բանս երբոր իմացունե-
ցաւ, շուտով ճարմին սրաքանտակները
հանդերձ մեկ խրմբովն զօրայց՝ որոնք ճամ-
բայեւած կերթային կոր գէտ 'ի Մօալե-
պուսի, վաղեցին Թշուսեայ գիւմ, ասոնց
հեռ պատերազմ ըրին ու զայ ըրին գիւթե-
բոլոր խնկիւնները, կեսովն ըստմանով
կէտը գերի բռնելով . ասոնց դիմաւոր
հրամայողը գերի բռնեցին, և մաքանտեղ
ներէն խելը հագի Թիւքմենիկէ մը ըրին .
ասին ինկիզիզներէն 2 թօփ, և մեկունսզ
դրօ .

դրօշակ՝ պայրախ : Արդործողութիւներուս մէջը չիւրնար մէկը գովել ինչպէս պէտք էնէ նախանձաւորութիւնը և սիրաւ մաքսին պաշտօնատերներուն :

(Օրագր. փարիզաւ :)

3 Ատիւն :

Մոսկովները փորձմը ըրին անցնելու Էլպա գետը Վէնտէնէն՝ որ է քիչմը վար Մախաչպուռուկէն, բայց վճռորոշեցան հանդերձ իրենց մնասովը :

(Օրագր. փարիզաւ :)

Վէնտէն քահանային հիւսիսային կողմ եղած դարաւ Մարտի 30ին :

(Ստեռ. գետին վրայ եղած բերդերը՝ որ է Մթեթթին, Բուսթրին, և Կըկաու պաշարած չէին, վստն զի թշնամին հեռու կը կենար աս բերդերէն թօփի մէջդիւ չափ :

Մթեթթին բերդին պահապան զօրքը, այլ բեց չորս կողմի բերդէն դուրս եղած սուռնէրը. և ան բոլոր երկիրը պատրաստեց ղեկնորական զօրութեամբ՝ ալեկմը բերդը պաշտպանելու համար : Այսպէս ըրին նաեւ Մեանտուսին պահապանները, այրեցին ան սմմէն բաները՝ որոնք մէկ կերպովմը արգել կըլլային բերդին պաշտպանութեմը :

Մարտի 17ին Էլպա գետին վրայ եղած Տրեզուարին կամուրջին մէկ աչքը օդը հանեցին՝ բռնկեցնելով տակի եղած լաղմը :

Իգալկային փոխարքան, ամսուս 21ին Լիփսիայէն քաղվեցաւ ու գնաց Մախտէպուռուկ իրեն դունդովը, ու երբոր հասաւ հօս, 22ին Լոսիսթօն ճէնէնալը խրկեց աջ կողմը Էլպա գետին : Ճէնէնալ Մէզօնը գնացերէր Մօքէն ու անկից անցերէր առաջ, Պուռկին ու Չեքարին վրայ : Աս ճէնէնալը հոնտեղմաքը ուրիշ բան չիգրտաւ բայց եթէ թշնամեաց մէկ քանի դունդեր. աս գունդերը ետ փախուց : 60 հոգիի չափ անոնցմէ զայ ընելով, կէսը ըսպաննելով կէսը գերի բռնելով :

Քառա-Սէն-Սեր ճէնէնալը որ էր հրամայողը 32 երորդ ղեկնորական դունդին, պատշաճ դատեց անցնելու Էլպա գետին ձախ կողմը, յանձնելով Ամպուռուկ քաղաքին պահպանութիւնը հոնտեղի ազգային պահապան զօրաց : Ամսուս 15էն մինչև 20

գանաղան ապստամբութիւններ յայնըվեցան Էլպային և Էմսին կողմերը :

Մօսկով ճէնէնալը երբոր լընդ թէ Ֆրանսիացիները Էլբէն Պէսլինէն, ետ քառնէցաւ ու գնաց Ամպուռուկ. անցաւ Էլպա գետը Զօլէնբիւքէնէն, ու ամսուս 17ին միացաւ Քառա-Սէն-Սեր ճէնէնալին դունդին հետ : 200 հոգի Մոսկովի զօրքէն հասաւ աս ճէնէնալին վերջապահ դունդին վրայ. ասոնք զարնըվեցան Մոսկովներուն հետ, ու ըսպաննեցին անոնցմէ մէկ քանի հոգիիմը չափ :

24ին Քառա-Սէն-Սեր ճէնէնալը խըրկեց երկու դունդ զօրաց Քառաւսպուռուկին ու Պէքթէնին ամրոցներուն վրայ, որոնց մէջը տիրապետէին մէկքանի ապստամբներ՝ հոնտեղի գեղացիներուն, ու Ինկիլէզին ցամաքը թափած զօրքին օգնականութեմը. աս գունդերը երբոր հասան, ջարդեցին բոլոր ապստամբները ու նորէն տիրապետեցին ամրոցներուն. գլխաւորները աս գործքիս, բռնեցին ու թիւֆէնկէմը ըրին. ցամաքը ելած Ինկիլէզները կային 100 հոգիի չափ, ասոնցմէ 40ը գերի բռնըվեցան :

Իգալկային փոխարքան միացուց իրեն բոլոր ցըրուած զօրութիւն Մախաչպուռուկին քովը, որոնց թիւը է 100 հազար մարդ ու 300 ալ թօփ : Մօսթհուռն Ֆրանսիացի ճէնէնալը՝ որնոր մէկ ձեւաւորներու դունդովմը կըհըրամայէր Ըսթէնալին, երբոր խնացաւ թէ թշնամին անցաւ աստի կողմը ստորին Էլպայէն՝ մէկքանի Վէնտէնի գիմաց դըանըված նաւակներով, շուտովմը գնաց ան կողմը իրեն դունդովմը ամսուս 28ին՝ վառտեց թշնամին զօրքը ու մտաւ Վէնտէն քաղաքը յանկարծակի : Այլ կից ետև չորրորդ դունդը մէկ տեսակ ձիաւորներու Ֆրանսիացի, զարնըվեցաւ թշնամեաց հետ, ու ըսպաննեց 50 խաղախի չափ ու 12 ալ գերի բռնեց : Թշնամին փութաց փախչելու Էլպա գետին աջ կողմը և ջուրը անցնելովքէն 3 մեծ նաւակ ընկըվեցաւ գետին մէջը, որոնց իւրօքանչիւրը կրնար տանիլ 60 ձի, ու 60 ալ մարդ, և մէկ քանի ուրիշ նաւակներալ մարդեցան ու չիկըրցան իրենց ուղած տեղը ելալ. աս դետը անցնողներէն 17ը ձիաւոր միայն ապրեցան որոնց մէջը կար նաեւ 2 օֆֆիցիալ ալ. ասոնց մէկը էր պատերազմի նիզակակիցը Տօնալէ

պէս Մոսկովի Ճէնէրալն, և կրնար
մայր աս խումբին :

Մէկ դունդմը Մոսկովի տուն 1000 ձիա
ւորով ու 2000 հետեւակով 6 թօփով, առաջ
անցան Պրոնսկիքսին կողմէն, ասպտամ
բուծին ձգելու համար Աննովսին ու
Վէսթֆալային տէրուէր մէջ : Բայց Վէսթ
ֆալայի թագաւորը վճռեալէ աս դունդս
օգնականութիւն փոխարքային խորհրդած զօր
քերուն : Բայց վերջապէս Մոսկովը անցաւ
Էլլաւոր զօրքով : ասոնց դէմ՝ կերթալոր
Ճէնէրալ Տուրուծիւն : Սաքսոնիացիք
Թորուցին աս տեղերս առանց զօրութիւն ու
պահակական թաւառուն չընտանիները :

Փոխարքային բանակին անկախ Մէնսին
զօրքէրէն, ու Վէսթֆալայի թագաւորին
գունդէն, 50 հազարի չափ ասպատակեցան
Ֆրանսիային կողմանէ, որոնց դուռը էր
երեւել Ֆրանսիայ Ճէնէրալը Մաիւ ա-
նունով : անոր համար իրեն բոլոր ժառանգ
ութիւնը՝ տէրութիւն վճռով պիտոր գրաւէ
թագաւորութիւն :

Մարտի ամսուն մէջ չեղաւ մէկ երեւելի
պատերազմական գործողութիւն, և ամէն
աս կողմն եղած պըրիկ պատերազմներուն
մէջը, որ էն մեծը էր Վէստէնի քով եղա-
ծը : միշտ Ֆրանսիային զօրքը յաղթական է
ղած է կրսէկոր Փարիզու Մոնիթօր :

Ապրիլի մէկին ժողովեցաւ ծերակոյտը
խորհուրդ ընելու համար, նախագահութիւն
Բրինլերէ Արշեպանիւնին տէրութիւն :
Աս Բրինլերէն Նաբօլէօն կայսեր կարգադ-
րութիւն կէօրէ, ծերակոյտին քիւմիւնը
անցուց շատ թուովքը բաժնիւ թաներ՝ որոնք
որ եկած էին ամսուն 30 ին Ելլովէին պար
տէգէն ուրտող որ էր Նաբօլէօն կայսրը :
Աս թուովքերուն մէջը կուտար իշխանու-
թիւն կայսերուհայն Մարիա Լուիզային :
որ ինք բոլոր կառավարէ Տերուիւն իրեն
տեղը, բանի որ ինքը հեռուէնէ իրեն ա-
թունէն :

Խօսալոսութիւն՝ որուն մէջ Բրինլէրէ Արշե-
պանիւնէն գլխիւ ծերակոյտին, իշխողաբար ի
ծերակոյտին Նաբօլէօն կայսրէն իրեն յանձնա-
րէնէր :

Ո՞ր Պարոններ,

Նաբօլէօն կայսրը և թագաւորը, ճամբայ

ելաւ երթալու իրեն զօրաց բանակը, և
տրվաւ Կայսերուհայն իրեն սիրելի ընկե-
րոյը, տէրութիւն կառավարութիւն : աս գործ-
քովը վկայեց իրեն մեծ վստահութիւն անոր
վրայ : Աս վստահանիս համար խրկեց թուղ-
թերը բաժնիւ թաները, բանագասելով մի
անգամայն զիս որ հրատարակեմ ձեզի :
Ասկից ետե ով Պարոններ ըլլայ թագու-
հին դուռն ան խորհուրդներուն մէջը որոնք
կըլլովին տէրութիւն մեծ օգտին համար :
Ինքը ունենայ իշխանութիւն կառավարելու
զտէրութիւն մինչև որ յաղթութիւն նորէն
գարծնէ Կայսրը իրեն աթուր մեր սրտին
բազմանացը կէօրէ : Կայսրը չէր կընար
քան զաս աղէկ արամագրել իրեն տէրու-
թիւնը ժողովրդեանը բարւոյն համար, և
բազմանացը յարմար :

Ծերակոյտը փութաւ հաճելու աս կայ-
սերական կամայ առաջարկութիւն ու պա-
հէ իրեն պարծենալու գործքերուն հետ :

Եկած խապարը տէրութիւն դուռնի եղած
գործքերուն պաշտօնատարէն, կիմացնէ
ձեզի մէկ եղած փոփոխութիւն մեր քալա-
քական կառավարութիւն մէջ, անհաւատար-
մութիւն մէկ հիւսիսային տէրութիւն (1) :

Աս պարագան կը պարտաւորէ ազգը հա-
նել մէկ մեծ զօրութիւն, որուն միջոցն

ԸԸ

(1) Աս տէրութիւն է Պաուլին տէրու-
թիւն, որ արդէն ինչպէս որ գրինք առջի
Գագեթաներուն մէջ, պատերազմին սկիզբ
ները՝ աս տէրութիւն երեւելի Ճէնէրալն
ըն միացան իրենց դունդերովը Մոսկովին
հետ ու օգնեցին անոնց : և երբոր պատե-
րազմին դժբաղդ պարագաները Ֆրանսիայը
եւ քրէցին կտարելով իրեն բոլոր զօրու-
թիւն, ան առեւոր թշնամին առաջ քաշել ըս-
կըսաւ ու տիրել ան կողմերուն : Երբոր
Մոսկովը ընկաւ մըտնալ Պաուլին տե-
րութիւն մէջ : Ինչպէս որ ըստեցաւ նէ Նա-
բօլէօն կայսրը հրաւիրեթ Պաուլին թա-
գաւորը Փարէզ երթալու՝ որնոր կեցերէր
40 հազար զօրաց դուռն : անառեւոր ո՞րքի
տէ ինչ պատճառի համար, փոխանակ փա-
րէզ երթալու առաւ քաշեց Մոսկովին
դին : Երկկայացաւ Ալէքսանդր Մոսկո-
վի կայսրէ հետ : Խօսեցան երկուս մէկմէ-
կու հետ, գաւազարութիւն ըրին մէկմէկու
մէջ՝ պատերազմ ընելու Ֆրանսիային դէմ :
և կը հաստատեն մասնաւորաց թուովքերը
թէ Պաուլը տրվաւ մինչև 100 հազար զօրք
Մոսկովին օգնականութիւն համար :

քը հիմայ կառաջարկը ձեր դատմանը ու որոշմանը :

Աս ժամանակվանս մէջ՝ որ մեծ կարօտութիւն ունի տէրութիւնը, ճանչնայ ծերակոյտը թէ որչափ շատ հարկաւորէ որ ոտք ելլայ Ֆրանսան, նախ՝ ցուցնելու համար թշնամիին, Ֆրանսըզին ունեցած մեծ զօրութիւնը, երկրորդ՝ իմացնել անպիտանութիւնը թշնամուդն մտածած խորհուրդներուն այնչափ՝ որ վերջապէս թշնամին փափաքի հարստով ան խաղաղութեան, որ առաջարկեց շատ անգամ յաղթական ձեռքը Նաբօլէօնի կայսեր :

Աս խաղաղութիւնը արժանի բանմը չըլլաւ Նաբօլէօնի կայսեր Վեհափառութեւնը, եթէ աս խաղաղութեւնը չիստատանայ մէկ ընդհանուր հանդարտութիւնը Եւրոպային, և աղաւս վաճառականութիւն ազդեցուն :

Համառօտութիւն աս վերի ըսած Նաբօլէօնի խաղաղութեան ու բախկնականութեան :

ՆԱԲՕԼԵՕՆ կայսր և՛ և՛.

Ամենուն որոնք կըտեսնան աս թուղթս որջոյն :

Ուղեւոր տալ մեր ամենապիտեւի հարսին, Մարիա Լուիզիա կայսերուհւոյն ու թագուհիին՝ նշանը մեր մեծ վըստահութեւն որ ունինք անոր վրայ, որոշեցինք՝ ինչպէս որ կըյայտանեք աս թուղթերովալ, որ ունեւնայ իրաւունք քանի որ կըտիրէ մեր թագաւորութիւնը, դուռն ըլլալու ամեն խորհուրդներուն մէջ, երբոր կըժողլի ծերակոյտը հոգ տանելու կամ քննելու տէրութեան վերաբերեալ հարկաւոր գործքերը, վասն զի մենք հիմայ առանց ուշանալու միտք ունինք երթալու մեր զօրաց բանակը, ու առաջնորդելու անոնց՝ աղատելու համար մեր օգնականներուն երկիրները : Նմանապէս որոշեցինք՝ ինչպէս որ ալ կըյայտանեք աս թուղթերովը, յանձնելու մեր ամենապիտեւի կայսերուհւոյն ու թագուհիին կառավարութիւն տէրութեւն, ճիշտ մեր միտքին և մեր սահմանած օրէնքներուն հետքէն, որոնք անցըլած են մեր տէրութեւն

քիւթիւկներուն մէջը : Աս բանովս կիմաւնաք՝ որ իշխանները, պաշտօնատարները, ատենակալները և՛ և՛. հիշ մէկ գործքմը չեն կըրնար ընել նկատմամբ կառավարութեւն առանց գիտնալու կայսերուհւոյն :

Կուգեմք որ կայսրութեւն՝ կառավարը տէրութեւն, մեր տեղը գլուխը նըստի ծերակոյտին մէջը, տէրութեւն խորհուրդին մէջը, պաշտօնատարներուն խորհուրդին մէջը, և ուրիշ մասնաւոր խորհուրդներուն մէջը :

Աս կառավարութեւն իշխանութիւն տալով կայսերուհւոյն, մեր միտքը ան չէ որ իրեն գլուխ ըլլալով կարենայ որոշել ու անցընել զմէկը իրեն միայն ուղեւորը ծերակոյտը ներուն կարգը, և կամ հրատարակել մէկ նոր օրէնքմը տէրութեւն մէջ, այլ այսպիսի գործքներուն մէջը բռնէ մեր սահմանած ու բռնած կանոնները :

Գրուեցաւ աս թուղթս Էլիսէին պալատէն, մարտի 30 ին 1813, 9 երորդ տարւանը մէջ մեր թագաւորութեւն :

Հաստատեալ ՆԱԲՕԼԵՕՆ.

(Մ ծնիւթ :)

Նաբօլէօն կայսրը մարտի 30 ին ժողովմը ըրաւ Էլիզէն, իրեն բոլոր իշխաններուն ու տէրութեւն պաշտօնատարներուն հետ. որուն մէջ իմացուց ասոնց՝ թէ զկայսրութեւն գլուխ կընէ ծերակաւտին :

Աս ժողովին մէջ ներկայացաւ կայսրութեւն ընկերութեամբ Օրթէնսիային և Վեսթֆալիային թագուհիներուն, ու ուրիշ երեւելի խաթուններուն, և ըրաւ աս հետեւեալ երգումը :

« Երբում կընեմ պահելու հաւատարմութիւն կայսեր հետ » Երբում կընեմ ան կանոններով վարելու ինչպէս որ կայսրը հաստատեց և կըհաստատէ նորէն, և պահելու զանոնք իմ աս իշխանութեւն ժամանակը, որնոր ինձի յանձնեցաւ իրեն ուղեւորուն հետքէն քանի որ ինքը հեռու է իրեն անտունն :

(Մ ծնիւթ :)

Աս գործքն՝ որ է պատմութեւն հիմնական ատենին, տասնհինի օրը մէյնը կըտալվի,
ԻՎԵՆԵՏԻՆ ԻՎԱՆՍ ՍԱՐԳՍԵՆ ՂԱԶԱՐՈՒ :